Lietas arhīva Nr. A42-00574-18/23
ECLI:LV:ADRJRIT:2018:0227.A420235417.1.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2018.gada 27.februārī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese R.Migla,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. A/ pieteikuma par pienākuma uzlikšanu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru /pers. A/ tiktu piešķirts slimības pabalsts par laika periodu no 2017.gada 10.aprīļa līdz 18.aprīlim.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējas /pers.A./meita /pers. C/ slimoja no 2017.gada 24.marta līdz 18.aprīlim. Bērnu no 24.marta līdz 9.aprīlim kopa bērna tēvs /pers. D/, kuram par šo laika periodu izsniegta darbnespējas lapa B. Savukārt pieteicēja slimo bērnu kopa no 10.aprīļa līdz 18.aprīlim. Par šo laiku arī pieteicējai izsniegta darbnespējas lapa B.

Pieteicēja vērsās Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – aģentūra vai atbildētāja), lūdzot piešķirt slimības pabalstu saistībā ar slima bērna kopšanu par savas darba nespējas periodu.

Ar aģentūras Rīgas pilsētas Zemgales nodaļas 2017.gada 27.aprīļa lēmumu Nr.17/873346 (turpmāk – sākotnējais lēmums) pieteicējai atteikts piešķirt slimības pabalstu. Pieteicēja sākotnējo lēmumu apstrīdēja aģentūras direktoram.

Ar aģentūras direktores 2017.gada 18.maija lēmumu Nr.17/997334 (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) sākotnējais lēmums atstāts negrozīts. Aģentūra norādīja, ka likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" tiesību normas neparedz iespēju piešķirt slimības pabalstu sakarā ar slima bērna kopšanu ilgāk par 14 dienām, ja slimais bērns kopts mājās.

[2] Nepiekrītot pārsūdzētajam lēmumam, pieteicēja vērsās Administratīvajā rajona tiesā, norādot turpmāk minētos argumentus.

[2.1] Abi bērna vecāki zaudēja algotā darbā gūstamos ienākumus slima bērna kopšanas dēļ, abiem vecākiem tika izsniegtas darbnespējas lapas par dažādiem slima bērna kopšanas periodiem. Ņemot vērā, ka abi vecāki ir sociāli apdrošinātas personas, tiesības uz pabalstiem ir gan pieteicējai, gan bērna tēvam. Pieteicēja atsaucas uz likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 4.pantu, 11.panta otrās daļas 5.punktu un Ministru kabineta 2001.gada 3.aprīļa noteikumu Nr.152 „Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība" (*noteikumu nosaukums Ministru kabineta 2017.gada 22.augusta noteikumu Nr.503 redakcijā*) (turpmāk – noteikumi Nr.152) 7.pantu.

[2.2] Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 13.panta otrā daļa noteic, ka slimības pabalsta piešķiršana un izmaksāšana tiek veikta par darba nespējas dienām, nevis par bērna slimības dienām. Tādējādi slimības pabalsts ir piešķirams arī pieteicējai, kurai tāpat kā bērna tēvam bija darba nespēja.

[2.3] Gadījumā, ja slimības pabalstu par darba nespēju un algotā darbā gūstamo ienākumu zaudēšanu izmaksā tikai vienam no bērna vecākiem, otrs slima bērna vecāks tiek diskriminēts un atrodas nevienlīdzīgā stāvoklī pret pirmo vecāku. Konkrētajā gadījumā tiek diskriminēta pieteicēja. Pieteicēja atsaucas uz Latvijas Republikas Satversmes 91.pantu, kas noteic, ka visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.

[3] Aģentūra paskaidrojumā pieteikumu neatzīst un lūdz to noraidīt, paskaidrojot turpmāk minēto.

[3.1] Likumdevējs ir noteicis, ka par laiku līdz četrpadsmitajai darba nespējas dienai slimības pabalstu piešķir, ja slimais bērns kopts mājās. Ja slimais bērns kopts arī stacionārā, slimības pabalstu piešķir par darba nespējas laiku līdz 21.darba nespējas dienai. Tas nozīmē, ka slimības pabalsta izmaksas ilgums ir terminēts un atkarīgs no tā, kur slimais bērns ir kopts. Tāpēc nepamatots ir pieteicējas apgalvojums, ka slimības pabalsta izmaksāšana tiek veikta par darba nespējas dienām, nevis bērna slimības dienām. Ja likumdevēja griba būtu bijusi piešķirt slimības pabalstu par slima bērna kopšanu bez iepriekš norādītajiem nosacījumiem, tad tas būtu noteikts līdzīgi likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 14.pantam, kurā ir noteikts, ja darba nespēja iestājusies sakarā ar saslimšanu ar tuberkulozi, tad slimības pabalstu piešķir un izmaksā par laiku līdz darbspēju atgūšanas vai invaliditātes noteikšanas dienai.

[3.2] Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 7.pantu, aģentūras rīcībai ir jāatbilst tiesību normām un noteikto pilnvaru ietvaros, līdz ar to aģentūra var pieņemt tikai tādus lēmumus, kas atbilst spēkā esošajām tiesību normām un savas kompetences ietvaros. Saskaņā ar likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 13.panta otro daļu slimības pabalstu sakarā ar slima bērna kopšanu piešķir un izmaksā līdz darba nespējas četrpadsmitajai dienai, ja bērns kopts mājās. Ņemot vērā, ka bērna tēvam slimības pabalsts piešķirts sakarā ar slimās meitas /pers. C/ kopšanu par slimības perioda pirmajām četrpadsmit dienām, tad pieteicējai slimības pabalstu sakarā ar slima bērna meitas /pers. C/ kopšanu par laiku, kas pārsniedz četrpadsmit darba nespējas dienas, nav pamata piešķirt, jo slimais bērns ir kopts mājās.

[4] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 112.[1]panta pirmo daļu lietas izskatīšana notiek rakstveida procesā bez tiesas sēdes.

Motīvu daļa

[5] Izvērtējot lietas materiālus kopsakarā ar tiesību normām, tiesa secina, ka pieteikums ir noraidāms.

[6] Lietā nav strīda par to, ka pieteicējas meita /pers. C/ nav sasniegusi 14 gadu vecumu, un slimo bērnu vecāki kopuši vairāk kā četrpadsmit dienas. Tāpat lietā nav strīda, ka bērna tēvam ar aģentūras Rīgas pilsētas Zemgales nodaļas 2017.gada 12.aprīļa lēmumu Nr.17/770851 piešķirts slimības pabalsts par darba nespēju, kas saistīta ar meitas kopšanu mājās no 2017.gada 24.marta līdz 6.aprīlim (pirmajām četrpadsmit darba nespējas dienām) un atteikts piešķirt slimības pabalstu par periodu no 7.aprīļa līdz 9.aprīlim (no piecpadsmitās līdz septiņpadsmitajai darba nespējas dienai) (*lietas 18.lapa*).

Lietā strīds ir par to, vai pieteicējai ir tiesības saņemt slimības pabalstu par laika periodu, kurā kopusi slimo bērnu, neskatoties uz to, ka slimības pabalstu par pirmajām četrpadsmit bērna slimības dienām jau ir saņēmis bērna tēvs, kuram bija darba nespēja saistībā ar meitas kopšanu.

Līdz ar to tiesa vērtē, vai izskatāmajā lietā pastāv priekšnoteikumi pieteicējai labvēlīga administratīvā akta, ar kuru pieteicējai tiktu piešķirts slimības pabalsts par periodu no 2017.gada 10.aprīļa līdz 18.aprīlim, izdošanai.

[7] Likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 3.panta pirmā daļa cita starpā noteic, ka sociālā apdrošināšana ir pasākumu kopums, ko organizē valsts, lai apdrošinātu personas vai tās apgādībā esošo personu risku zaudēt darba ienākumu sakarā ar sociāli apdrošinātās personas bērna kopšanu. Sociālā apdrošināšana ir valsts sociālās drošības sistēmas sastāvdaļa.

No likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 1.panta 1.punkta un 2.panta izriet, ka sociālā riska gadījums, kas saistīts ar sociāli apdrošinātas personas bērna kopšanu, ir apdrošināšanas gadījums, par kuru tiek piešķirts valsts sociālās apdrošināšanas pabalsts. Atbilstoši likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 3.panta pirmās daļas 2.punktam slimības pabalsts ir viens no valsts sociālās apdrošināšanas pabalsta veidiem un to piešķir un izmaksā saskaņā ar šo likumu.

Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 11.pants noteic divus atšķirīgus iemeslus, kuru dēļ, ja persona neierodas darbā un tādējādi zaudē ienākumus, tiek piešķirts slimības pabalsts, proti, ja persona zaudējusi darbspējas savas slimības dēļ (panta 1.punkts) vai arī kopusi slimu bērnu (panta 5.punkts). Arī minētā likuma 13.pants, nosakot atšķirīgus pabalsta piešķiršanas periodus, nošķir slimības pabalsta izmaksu sakarā ar pašas sociāli apdrošinātās personas slimību no slima bērna kopšanas gadījuma. Tādējādi tiesību normas skaidri nošķir divus atšķirīgus sociālos riskus – pašas sociāli apdrošinātās personas slimību un bērna slimību, kuras laikā vecāks – sociāli apdrošinātā persona – bērnu kopj (*sal. sk. Augstākās tiesas 2017.gada 26.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-708/2017 6.punktu*).

Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 13.panta otrā daļa noteic, ka līdz 14 gadus veca slima bērna kopšanai slimības pabalstu piešķir un izmaksā par laiku no darba nespējas pirmās dienas līdz darba nespējas divdesmit pirmajai dienai. Par laiku līdz darba nespējas četrpadsmitajai dienai pabalstu izmaksā, ja bērns kopts mājās, par laiku līdz darba nespējas divdesmit pirmajai dienai pabalstu izmaksā, ja bērns kopts arī stacionārā.

Saskaņā ar noteikumu Nr.152 7.punktu personai, kas kopj slimu bērnu vecumā līdz 14 gadiem, no pirmās darbnespējas dienas izsniedz darbnespējas lapu B. Darbnespējas lapu līdz 14 gadu veca slima bērna kopšanai izsniedz personai, kura audzina bērnu (vienam no vecākiem, vecvecākiem, audžuvecākiem, aizbildnim vai citai personai, kura saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu kopj un audzina bērnu), ja minētā persona sakarā ar slima bērna kopšanu nevar ierasties darbā un tādējādi zaudē darbā gūstamos ienākumus.

No noteikumu Nr.152 7.punkta izriet, kurām personām var tikt piešķirts un izmaksāts slimības pabalsts slima bērna kopšanai, un tas var būt viens no bērna vecākiem.

No minētajām tiesību normām secināms, ka viens apdrošināšanas gadījums ir sociālā riska gadījums, kas saistīts ar nepārtrauktu līdz 14 gadus veca slima bērna kopšanu, ja tā rezultātā sociāli apdrošinātā persona (vai personas), kas kopj bērnu, zaudē ienākumus. Ja bērns kopts mājās, bērna kopšanai slimības pabalstu piešķir un izmaksā līdz darba nespējas četrpadsmitajai dienai.

[8] No bērna vecākiem izsniegtajām slimības lapām ir konstatējams, ka gan bērna tēva darba nespējas septiņpadsmit dienas, gan arī pieteicējas darba nespējas deviņas dienas ir saistīta ar 14 gadu vecumu nesasnieguša slima bērna /pers. C/ kopšanu. Abās slimības lapās norādīts, ka tās izsniegtas sakarā ar slima bērna kopšanu mājās (*lietas 11. un 20.lapa*). Arī no lietā esošā VSIA „Bērnu klīniskā universitātes slimnīca" 2017.gada 6.aprīļa izraksta (*lietas 32.lapa*), un ģimenes ārstes sniegtās informācijas (*lietas 29.lapa*) nav konstatējams, ka paciente /pers. C/ būtu ārstējusies stacionārā. Uz minēto nav norādījusi arī pieteicēja.

Tādējādi atzīstams, ka /pers. C/ bērna vecāki visā minētajā laika periodā kopuši mājās.

[9] Augstākā tiesa, tulkojot likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 13.panta otro daļu sistēmiski un teleoloģiski, ir atzinusi, ka slimības pabalsts par viena slima bērna kopšanu mājās pie nepārtrauktas saslimšanas ir izmaksājams tikai par četrpadsmit dienām, neatkarīgi no tā, vai bērnu visā slimošanas laikā kopj viens no vecākiem, vai abi vecāki pēc kārtas. Tā ir pašu vecāku izvēle, vai bērna kopšanu uzņemas viens vai pēc kārtas abi vecāki (*sk. Augstākās tiesas 2017.gada 26.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-708/2017 5.punktu*).

Savukārt 2017.gada 24.novembra spriedumā lietā Nr.SKA-820/2017 Augstākā tiesa ir norādījusi, ka minētā tiesību norma tulkojama tādējādi, ka tajā noteiktais ierobežojums slimības pabalsta piešķiršanai un izmaksai attiecas uz saslimuša bērna kopšanas nepārtrauktu periodu vienas noteiktas slimības ietvaros. Viens nepārtraukts slimā bērna kopšanas periods likumā faktiski ir saistīts ar vienu noteiktu saslimšanu jeb diagnozi. Savukārt gadījumā, ja bērns pirmās slimības laikā vai jau nākamajā dienā pēc izveseļošanās saslimst ar citu slimību (tiek noteikta cita diagnoze), kuras dēļ vecākam atkal rodas nepieciešamība bērnu kopt, sākas jauns bērna kopšanas periods, par kuru vecākam ir tiesības saņemt slimības pabalstu par attiecīgi četrpadsmit vai divdesmit vienu dienu (*sk. Augstākās tiesas 2017.gada 24.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-820/2017 8.punktu*).

[10] Pamatojoties uz objektīvās izmeklēšanas principu, kas noteic, ka tiesa arī savāc pierādījumus pēc savas iniciatīvas, tiesa lūdza sniegt informāciju ģimenes ārstei /pers. H/, kura bija izsniegusi darbnespējas lapas abiem bērna vecākiem, vai pieteicējai 2017.gada 10.aprīlī izsniegtā darbnespējas lapa B Nr.134/17 saistībā ar /pers. C/ kopšanu par darbnespējas periodu no 2017.gada 10.aprīļa līdz 18.aprīlim tika izsniegta sakarā ar minētā bērna jaunu saslimšanu, vai arī /pers. C/ saslimšana bija atkarīga no iepriekšējās saslimšanas, kuras dēļ bērna tēvam 2017.gada 24.martā tika izsniegta darbnespējas lapa B Nr.120/17 par darbnespējas periodu no 2017.gada 24.marta līdz 9.aprīlim (*lietas 25.lapa*).

No ģimenes ārstes atbildē un bērna medicīniskās kartes kopijās norādītā konstatējams, ka paciente /pers. C/ pie ģimenes ārstes novērota kopš 2017.gada 24.marta ar stiprām iesnām, konjuktivītu, nelielu sausu klepu. Uzstādīta diagnoze - ARVI, vīrusu(?) etioloģijas konjuktivīts, adenovīrusu infekcija(?). Kontroles vizītē 29.martā vecāki ārstu informējuši, ka 25.martā bērnam bijusi febrīla temperatūra, 26.martā – 37,3^{0}C. Vizītes dienā bērnam temperatūra normā, tekošas iesnas, acis vairs nestruto. Nākamajā vizītē 3.aprīlī vecāki informējuši, ka iepriekšējā dienā bērnam temperatūra paaugstinājusies līdz 40^{0}C, vizītes dienā temperatūra paaugstinājusies no rīta un parādījušās sāpes kaklā. 6.aprīlī kontroles vizītē objektīvajā apskatē konstatēts, ka bērnam saglabājas izteikti hiperemēta žāva, bērns nosūtīts uz analīzēm. Diagnozē neskaidras etioloģijas (vīrusu, bakteriāls) ak. tonsilīts. 7.aprīlī māte telefoniski informēja, ka aizbraukusi ar bērnu uz slimnīcu, kur veikta izmeklēšana un nomainīta antibakteriālā terapija. 14.aprīlī māte

telefoniski informēja, ka bērnam pēc antibakteriālās terapijas uzsākšanas parādījusies šķidra vēdera izeja, kontroles vizīte pārcelta uz 18.aprīli un sniegtas rekomendācijas. Kontroles vizītē 18.aprīlī pēc bērna objektīvas apskates konstatēta pozitīva dinamika pēc medikamentu lietošanas, atzīmē uzlabošanos. Ārste norāda, ka pacientei pirmajā saslimšanas epizodē 2017.gada martā konstatēta un ārstēta akūta respiratora vīrusu saslimšana atbilstoši esošai simptomātikai. Samazinātas imunitātes rezultātā vai pastāvot hroniskai latentai bakteriālai infekcijai, paciente atkārtoti saslimusi jau ar akūtu streptokoku tonsilītu 2017.gada aprīlī, kas etioloģiski nav tieši saistīts ar iepriekšējās epizodes saslimšanu (*lietas 29.-31.lapa*).

No ģimenes ārstes atbildē norādītā izriet, ka bērna otrā saslimšana 2017.gada aprīlī netieši saistīta ar pirmajā saslimšanas epizodē 2017.gada martā konstatēto un ārstēto akūta respiratora vīrusa saslimšanu. Tādējādi konkrētajā gadījumā ir konstatējams viens nepārtraukts apdrošināšanas gadījums – bērna slimības periods no 2017.gada 24.marta līdz 18.aprīlim (divdesmit sešas dienas). Likumdevēja noteiktais četrpadsmit dienu periods, par kuru vienam no bērna vecākiem, vecvecākiem, audžuvecākiem, aizbildnim vai citai personai, kura saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu kopj un audzina bērnu, piešķirams un izmaksājams slimības pabalsts, ja bērns ir kopts mājās, ir noslēdzies 2017.gada 6.aprīlī. Par šo periodu slimības pabalsts ir piešķirts un izmaksāts vienam no bērna vecākiem – tēvam. Tā kā apdrošināšanas periods ir noslēdzies 2017.gada 6.aprīlī, pieteicējai nav tiesību par šo pašu apdrošināšanas gadījumu (meitas vienu nepārtrauktu slimības periodu) saņemt slimības pabalstu no 2017.gada 10.aprīļa līdz 18.aprīlim (meitas slimības periods no deviņpadsmitās līdz divdesmit sestajai dienai).

[11] Latvijas Republikas Satversmes 109.pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos. Kā atzīts Satversmes tiesas judikatūrā, sociālās tiesības, pie kurām pieder arī tiesības uz sociālo nodrošinājumu, ir ļoti nozīmīgas, taču vienlaikus īpašas, atšķirīgas cilvēktiesības, jo šo tiesību realizācija ir atkarīga no katras valsts ekonomiskās situācijas un pieejamiem resursiem. Tādēļ arī starptautiskajos dokumentos sociālās tiesības ir formulētas kā vispārīgi valsts pienākumi, atstājot dalībvalstīm plašas izvēles iespējas šo tiesību realizācijā. Tā ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 22.pants noteic, ka katram cilvēkam kā sabiedrības loceklim ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu un viņa personības pašcieņas uzturēšanai un brīvai attīstībai nepieciešamo tiesību realizēšanu ekonomiskajā, sociālajā un kultūras jomā ar nacionālo pasākumu palīdzību un starptautiskās sadarbības ceļā, un atbilstoši katras valsts struktūrai un resursiem. Arī 1966.gada 16.decembra Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 2.pantā uzsvērts, ka dalībvalsts apņemas individuāli un starptautiskās palīdzības un sadarbības veidā maksimālajos pieejamo resursu ietvaros veikt pasākumus, lai augošā tempā nodrošinātu šajā paktā atzīto tiesību pilnīgu realizēšanu ar visām attiecīgajām metodēm, to starpā pieņemot tiesību aktus (*sk. Satversmes tiesas 2001.gada 13.marta sprieduma lietā Nr.2000-08-0109 secinājumu daļas pirmo, otro un trešo rindkopu*). Ņemot vērā Latvijas Republikas ekonomisko situāciju un pieejamos resursus, likumdevējs likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 13.pantā ir noteicis konkrētus slimības pabalsta izmaksas periodus, to starpā četrpadsmit dienu periodu, ja sociāli apdrošinātā persona kopusi līdz 14 gadus vecu slimu bērnu mājās. Ievērojot, ka tiesību normas neparedz izņēmumus no šī četrpadsmit dienu perioda gadījumā, ja bērns ārstēts mājas apstākļos, un privātpersonas subjektīvajām tiesībām ir jāizriet no tiesību normām, kuras izskatāmajā gadījumā neparedz slimības pabalsta piešķiršanu par periodu, kas pārsniedz četrpadsmit dienas, sākot ar konkrētā apdrošināšanas gadījuma piecpadsmito dienu (kaut arī tā būtu otra bērna vecāka darbnespējas pirmā diena) slimības pabalsts par viena bērna nepārtrauktu slimības periodu nav piešķirams (*sal. sk. Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr.AA43-1474-16/8 10.punktu*).

[12] Ņemot vērā minēto, tiesa atzīst, ka izskatāmajā lietā nav konstatējami priekšnoteikumi labvēlīga administratīvā akta, ar kuru pieteicējai piešķirtu slimības pabalstu par periodu no 2017.gada 10.aprīļa līdz 18.aprīlim, izdošanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251. un 289.-291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par pienākuma uzlikšanu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru /pers. A/ tiktu piešķirts slimības pabalsts par laika periodu no 2017.gada 10.aprīļa līdz 18.aprīlim.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā mēneša laikā no tā sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese R.Migla